

Distribučné vplyvy politík v oblasti klímy v Európe

Úvod

Téma zmeny klímy a prechodu na klimaticky neutrálne hospodárstvo je na poprednom mieste programu na úrovni Európskej únie, ako aj na úrovni členských štátov. Je potrebné prijať opatrenia na prevenciu a zmiernenie účinkov zmeny klímy. Politiky a opatrenia v oblasti klímy však môžu mať významné nepriaznivé účinky, ktoré znižujú ich prijateľnosť a bránia ich úplnému a účinnému vykonávaniu. Je veľmi dôležité preskúmať vplyv týchto politických reakcií na jednotlivcov, organizácie a spoločnosť vo všeobecnosti s osobitným zreteľom na tie skupiny, ktoré by mohli byť mimoriadne nepriaznivo ovplyvnené buď zmenou klímy, alebo politikami zavedenými na zmiernenie jej účinkov.

Je potrebné získať viac informácií o určitých aspektoch Európskej zelenej dohody a súvisiacich sociálnych politikách. Výskum prezentovaný v tejto správe, ktorý zväčša vychádza zo skúseností získaných na vnútroštátnej úrovni, sa zameriava na rozsah, v akom sa uznávajú a riešia nepriaznivé distribučné účinky politík v oblasti klímy. Správa vychádza z informácií, ktoré poskytla sieť korešpondentov nadácie Eurofound, a objasňuje aspekty, ktoré by mali tvorcovia politík zohľadniť pri navrhovaní a vykonávaní politík v oblasti klímy s cieľom zabezpečiť, aby boli náležite prijaté a nevytvárali ďalšie nerovnosti a spoločenské napätie.

Politické súvislosti

Zmena klímy je celosvetovou výzvou a rieši sa globálne v rámci cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja. Ciele udržateľného rozvoja pozostávajú zo 17 cieľov, ktoré v roku 2015 prijali všetky členské štáty Organizácie Spojených národov ako súčasť Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj, ktorá je 15-ročným plánom na dosiahnutie týchto cieľov. Všetkých 17 cieľov udržateľného rozvoja je prepojených, pričom cieľ udržateľného rozvoja č. 13 sa zaoberá zmenou klímy a vyzýva na opatrenia v oblasti klímy, zatiaľ čo cieľ udržateľného rozvoja č. 7 sa týka prístupu k cenovo

dostupnej a čistej energii. Vykonávanie Parížskej dohody o zmene klímy (takisto prijatej v roku 2015) bude kľúčovým faktorom pri dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja.

V Európskej zelenej dohode, ktorú uviedla Európska komisia, sa premieta záväzok EÚ plniť ciele udržateľného rozvoja. Zabezpečenie cenovo dostupnej a čistej energie pre európskych občanov a podniky je pre EÚ kľúčovou prioritou, čo sa jasne prejavuje v stratégii energetickej únie z roku 2015. V rámci vízie EÚ pre klimaticky neutrálne hospodárstvo do roku 2050 sa predpokladá prijatie opatrení na európskej, ako aj vnútroštátnej úrovni. Od členských štátov sa vyžaduje, aby predložili svoje vlastné dlhodobé stratégie, ktoré majú riešiť zníženie emisií skleníkových plynov v priebehu najmenej nasledujúcich 30 rokov, a to s prihliadnutím na sociálno-ekonomické účinky opatrení na elimináciu emisií uhlíka. Krátkodobejšie opatrenia zamerané na zabezpečenie toho, aby členské štáty splnili ciele do roku 2030, sú zahrnuté do národných energetických a klimatických plánov, ktoré posúdila Európska komisia. Komisia na základe nich predložila členským štátom konkrétne odporúčania týkajúce sa zamestnanosti, zručností, energetickej chudoby a ďalších aspektov. EÚ pomáha členským štátom prostredníctvom Mechanizmu spravodlivej transformácie, ktorého cieľom je zmierniť očakávané sociálne a hospodárske náklady spojené s prechodom na klimaticky neutrálne hospodárstvo. Medzi ďalšie zdroje finančnej podpory patrí viacročný finančný rámec a novovytvorený fond NextGenerationEU.

Hlavné zistenia

- Hoci distribučné účinky politík v oblasti klímy neboli podrobne preskúmané, v niektorých národných energetických a klimatických plánoch sa zistili (skutočné alebo potenciálne) progresívne a regresívne účinky. Ide o spoločenskú akceptáciu: regresívne účinky politík v oblasti klímy by mohli podstatne znížiť akceptáciu a obmedziť vykonávanie.

- Ak sa dôsledne nevykonajú a nezacielia ďalšie druhy opatrení, napríklad dotácie pre elektrické vozidlá, aj tie by mohli mať regresívne distribučné účinky. Ďalšie opatrenia, napríklad právne predpisy a verejné investície, môžu mať takisto progresívne aj regresívne distribučné účinky.
- Objavujú sa postupy na vnútroštátnej úrovni týkajúce sa zmierňovania negatívnych distribučných účinkov. Napríklad energetická chudoba sa v mnohých členských štátoch považuje za vážny problém. S cieľom riešiť tieto problémy sa zaviedli opatrenia na podporu najzraniteľnejších skupín obyvateľstva.
- Medzi hlavné otázky vnútroštátnych diskusií o politikách v oblasti klímy patrí prechod na energiu z obnoviteľných zdrojov, vplyv daní a spotrebných daní a ceny energie a ich vplyv na energetickú chudobu. Príprava na energetickú transformáciu prostredníctvom opatrení stanovených v dlhodobých národných stratégiách a energetických a klimatických plánoch často zahŕňa zabezpečenie spravodlivého rozdelenia nákladov medzi všetkými v spoločnosti a zosúladenie environmentálnych a sociálnych záujmov.
- Do diskusií v členských štátoch sa zapája široká škála zainteresovaných strán. Medzi ne patria mimovládne organizácie (MVO), sociálni partneri, subjekty z odvetvia, sociálne a environmentálne hnutia, regionálne orgány, politické strany a akademická obec. Mimovládne organizácie sa javia byť mimoriadne aktívne a často ich podporujú iné zainteresované strany, napríklad akademická obec a niekedy aj sociálni partneri.
- Ambiciózne vnútroštátne priemyselné politiky by mohli byť navrhnuté tak, aby zahŕňali verejné a súkromné investície do technológií v oblasti klímy. Na vykonávanie takýchto politik by mal prijať celostný prístup.
- Ako sa zdôrazňuje v odporúčaní Komisie o energetickej chudobe z roku 2020, je nevyhnutné riešiť energetickú chudobu. Opatrenia v členských štátoch, ktoré slúžia na tento účel, zahŕňajú najmä poskytovanie finančnej podpory, čo vyvoláva otázku finančnej udržateľnosti verejných finančných prostriedkov. Mali by sa preskúmať alternatívne modely financovania, pričom prioritou by malo byť skvalitnenie sektora sociálneho bývania (granty pre bytové združenia a miestne orgány na zvýšenie energetickej hospodárnosti budov, komunálne dlhopisy, schémy týkajúce sa zelených akcií).
- Ak sa finančné prostriedky EÚ a vnútroštátne finančné prostriedky používajú na podporu spravodlivej transformácie, mal by sa uprednostňovať komplexný a systémový prístup pred zjednodušenými riešeniami. Orgány na vnútroštátnej a regionálnej úrovni a príslušné zainteresované strany by mali preskúmať potenciálne možnosti rozvoja pre priemyselné odvetvia, pracovníkov a komunity, ktoré sú zasiahnuté prechodom na klimaticky neutrálne hospodárstvo.
- Rozsiahle zapájanie zainteresovaných strán v počiatočných fázach navrhovania a vykonávania politik v oblasti klímy má zásadný význam pre minimalizáciu neželaných účinkov a zvýšenie účasti všetkých zainteresovaných strán.
- Sociálny dialóg o spravodlivej transformácii a vplyve politik v oblasti klímy na priemyselné odvetvia a pracovníkov sa vo všeobecnosti v členských štátoch pravidelne neuskutočňuje. Mala by sa posilniť úloha sociálnych partnerov: existujú dôkazy, že neželané účinky niektorých politik v oblasti klímy, a to najmä tam, kde sú podniky a pracovníci v určitých odvetviach a regiónoch mimoriadne zasiahnutí, môžu riešiť sociálni partneri a že riešenia možno dosiahnuť prostredníctvom sociálneho dialógu a spoločných iniciatív.

Politické ukazovatele

- Úspešné zmierňovanie účinkov zmeny klímy si vyžaduje integrované a koordinované politiky. Pri navrhovaní a vykonávaní potrebných opatrení by sa mal prijať integrovaný prístup v rôznych oblastiach verejnej politiky, napríklad energetike, bývaní a zamestnanosti.

Ďalšie informácie

Správa *Distributional impacts of climate policies in Europe* (Distribučné vplyvy politik v oblasti klímy v Európe) sa nachádza na stránke <http://eurofound.link/ef20037>

Vedúci výskumu: Jorge Cabrita

information@eurofound.europa.eu